

ΕΓΚΩΜΙΟΝ ΑΠΟΑΝΑΠΤΥΞΗΣ (Σεπτέμβριος 2010)

Συγγραφέας: ΓΙΑΝΝΗΣ ΜΠΙΛΛΑΣ

Στα Τρίκαλα της Θεσσαλίας, στη λεκάνη απορροής των νερών του όρους Κόζιακα και ανάμεσα στις αγροτικές κοινότητες Κόκκινου Πύργου, Αγίων Αποστόλων, Ρογγίων, Διπόταμου και Πυργετού βρίσκονται οι Φλέβες (κανάλια) με τρεχούμενο νερό ήπιας ροής. Οι Φλέβες δημιουργήθηκαν κύρια από φυσικές πηγές (ανάβρες) που με τον καιρό διανοίχθηκαν από τους αγρότες, διοχετεύοντας σ' αυτές το νερό της βροχής και των αρτεσιανών. Ο μικρός αυτός υδροβιότοπος αποστραγγίζει το νερό της περιοχής, κάνοντας τη γη καλλιεργήσιμη, επικοινωνώντας με τον Κουμέρη και τον Αγιαμονιώτη ποταμό, οι οποίοι με τη σειρά τους συνδέονται με τους παραποτάμους του Πηνειού, Ανάποδο και Σαλαμπριά. Ψάρια (αγάδες και μυλωνάκια), караβίδες, χέλια, βίδρες και νερόκοτες ζούσαν στον υδροβιότοπο των Φλεβών, ως τις αρχές της δεκαετίας του '80. Παράλληλα, υπήρχε μια τοπική διατροφική αυτάρκεια των αγροτών βασιζόμενη στα οικόσιτα ζώα (κότες, πάπιες, γουρούνια, αρνιά, κατσίκια και αγελάδες) και στους κήπους που όλοι, μα όλοι καλλιεργούσαν, ενώ συμπλήρωναν τα γεύματα τους με ψάρια και караβίδες που ψάρευαν στις φλέβες και στα ποτάμια.

Οι τοπικές αγροτικές κοινωνίες είχαν προσαρμόσει τον τρόπο ζωής τους στο υπάρχον φυσικό περιβάλλον, δίνοντας δείγματα ανακύκλωσης, κυκλικής εναλλαγής καλλιεργειών, αυτάρκειας, οικολογίας, μέτρου, σεβασμού στο περιβάλλον, ανεξαρτησίας από εισροές, όλα αυτά, ενδεχομένως, χωρίς να γνωρίζουν καθόλου αυτές τις έννοιες. Πέρα από την αυτάρκεια (οικονομική και διατροφική) που παρείχαν στους αγρότες τα κατοικίδια ζώα, οι κοπριές τους χρησίμευαν ως λίπασμα για τους κήπους. Με τα περισεύματα των κήπων (από τα παζάρια) τάιζαν τα οικόσιτα ζώα τους. Παράλληλα, κρατούσαν και αντάλλασαν ντόπιους σπόρους φυτών, εξασφαλίζοντας ποικιλία γεύσεων. Βοσκότοποι (λιβάδια), κήποι, καλλιέργειες (σιτάρι, κριθάρι, καλαμπόκι, τριφύλλι) εναλλάσσονταν κατά καιρούς στη καλλιέργεια διατηρώντας τη γη παραγωγική και υγιή. Με τα γέρικα ξύλα από τους φυσικούς φράχτες (λεύκες, αγριολεύκες, φτελιάδες, ιτιές) ζέσταιναν τα σπίτια τους τον χειμώνα, ενώ οι περισσότεροι φρόντιζαν και ένα μικρό αμπέλι για τις χαρές και τις λύπες της ζωής.

Η Απώλεια της Αυτάρκειας

Εκεί στα τέλη της δεκαετίας του '70 και αρχές τις δεκαετίας του '80, εισβάλλει στην οικονομία της υπαίθρου η ονομαζόμενη «Πράσινη Ανάπτυξη», έχοντας ως κυρίαρχο στοιχείο την υποταγή του περιβάλλοντος και των αγροτών στην εντατικοποίηση της παραγωγής και στο μύθο της συνεχούς μεγέθυνσης. Μονοκαλλιέργειες καρπουζιών, καπνού και κυρίως βάμβακος ισοπεδώνουν κάθε σπιθαμή της γης. Δένδρα κόβονται, ανεμοφράκτες γκρεμίζονται, μπροστά το τρακτέρ ψεκάζει με ζιζανιοκτόνα,^[1] ακολουθεί το χημικό λίπασμα και στη συνέχεια η σπορά με καινούργιους υβριδικούς σπόρους. Αργότερα ακολουθούν κι άλλοι ψεκασμοί με ζιζανιοκτόνα (για τα χορτάρια) και με εντομοκτόνα για «τα βλαβερά» έντομα.

Χιλιάδες τόνοι χημικών λιπασμάτων, ζιζανιοκτόνων, εντομοκτόνων, παρασιτοκτόνων, ρίχνονται στην αγροτική γη. Το νερό της βροχής και του ποτίσματος ξεπλένει τα υπολείμματα των φυτοφαρμάκων^[2] και των λιπασμάτων. Κιτρινίζουν^[3] οι Φλέβες από τα ζιζανιοκτόνα, το νερό της Φλέβας, λόγω της ήπιας ροής, «κρατάει» για μέρες τα φυτοφάρμακα. Οι αγάδες ψοφάνε,^[4] οι καραβίδες και τα χέλια εξαφανίζονται, η υπόλοιπη υδρόβια ζωή (νερόκοτες, βίδρες, νεροχελώνες) και τα πουλιά εγκαταλείπουν τις Φλέβες λόγω έλλειψης τροφής. Ο υδροφόρος ορίζοντας γεμίζει νιτρικά. Σύμφωνα με έρευνα του καθηγητή στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας κ. Νικήτα Μυλόπουλου, στην ευρύτερη περιοχή χρησιμοποιούνται 230.000 τόνοι λιπάσματα και 2.000 τόνοι φυτοφάρμακα σε ετήσια βάση.

Αυτό έχει ως αποτέλεσμα ο αγρότης να χάσει την επαφή με τον κύκλο ζωής της γης. Υιοθετεί τη γραμμική αντίληψη για την παραγωγή και χάνει την αυτάρκεια του. Επιδοτήσεις ρέουν άφθονες, πολυεθνικές αγροχημικών, τράπεζες και εταιρείες παραγωγής αγροτικών μηχανημάτων κάνουν χρυσές δουλειές. Το Α.Ε.Π. της χώρας μεγαλώνει, μεγεθύνεται ταυτόχρονα και η εξάρτηση από τις πολυεθνικές αγροχημικών προϊόντων. Οι σπόροι κάθε χρόνο αγοράζονται αντί να παράγονται από τον αγρότη, οι ίδιες εταιρείες που παράγουν τους σπόρους - υβρίδια, παράγουν και τα φυτοφάρμακα και τα λιπάσματα. Αγοράζονται μεγαλύτερα και βαρύτερα γεωργικά

μηχανήματα, η γη οργώνεται όλο και πιο βαθιά, ρίχνονται περισσότερα λιπάσματα και φυτοφάρμακα, η αγροτική παραγωγή αυξάνεται, ενώ ταυτόχρονα μεγαλώνει το χρέος των αγροτών στις τράπεζες.

Το όρια της μεγέθυνσης

Κάποια στιγμή η ύβρις της διαρκούς μεγέθυνσης δείχνει τα όρια της. Η απόδοση της αγροτικής γης, παρ' όλο που διπλασιάζεται η ποσότητα του λιπάσματος, μένει η ίδια και μειώνεται. Σύμφωνα με στοιχεία της Διεύθυνσης Αγροτικής Ανάπτυξης, 55.000 στρέμματα στη Θεσσαλία βρίσκονται στο στάδιο της ερημοποίησης, που σημαίνει νεκρή γη, όσο και να τη λιπαίνεις δεν αποδίδει πια. Οι τιμές των αγροτικών προϊόντων κατρακυλούν, τα προϊόντα μένουν απούλητα. Οι Γκουρού της διαρκούς ανάπτυξης προσπαθούν να στρέψουν τους αγρότες στην καλλιέργεια μεταλλαγμένων(GMO) και ενεργειακών φυτών (βιοκαύσιμα), διατηρώντας ανέπαφο το ίδιο μοντέλο παραγωγής.

Στο μεταξύ οι αγρότες μετρούν απώλειες. Η ύπαιθρος εγκαταλείπεται, η βιοποικιλότητα βρίσκεται σε κίνδυνο, εξαφανίζεται ο πλούτος των ντόπιων ποικιλιών, φυτών και ζώων, τα ύδατα υπεραντλούνται και μολύνονται, ενώ σημειώνεται κατακόρυφη πτώση του υδροφόρου ορίζοντα. Στις πεδιάδες της Θεσσαλίας οι γεωτρήσεις φτάνουν πια στα 350 μέτρα βάθος.^[5] Την ίδια στιγμή, οι ποταμοί νεκρώνουν, υδροβιότοποι καταστρέφονται και ο Πηνειός, σύμφωνα με στοιχεία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, γίνεται ο δεύτερος πιο μολυσμένος ποταμός στην Ευρώπη μετά τον Πάδο της Ιταλίας.

Οι αγρότες του παραδείγματος «αναπτύχθηκαν». Η ανάπτυξη τους εξαφάνισε τα ψάρια (τη τροφή τους) με τη χρήση των φυτοφαρμάκων, μόλυνε τους ποταμούς και αυτοί με τη σειρά τους μόλυναν τη θάλασσα. Έτσι οι αγρότες μας με τα κέρδη της ανάπτυξης αγοράζουν πια τα ψάρια τους, τα οποία έχουν μεγαλώσει με ένα μέρος των φυτοφαρμάκων και λιπασμάτων που οι ίδιοι χρησιμοποίησαν για να «αναπτυχθούν», φαύλος κύκλος δηλαδή. Το Ιερατείο της διαρκούς ανάπτυξης τους λέει να μην

ανησυχούν, θα εκτρέψουμε τον Αχελώο. Σύσσωμο το πολιτικό προσωπικό του τόπου τάσσεται υπέρ της εκτροπής του Αχελώου[6] και υπέρ της αέναης ανάπτυξης. Ο παραγωγισμός, ως συστημική υπερκομματική ιδεολογία, κυριαρχεί σχεδόν παντού.

Άγνοια ή Σκοπιμότητα

Σύμφωνα με τον κοινωνιολόγο Ζίγκμουντ Μπάουμαν «ο Καπιταλισμός είναι ένα παρασιτικό σύστημα. Μπορεί να ευημερεί μόνον όταν βρίσκει έναν οργανισμό, τον οποίο δεν έχει ακόμα εκμεταλλευτεί, καταστρέφοντας τον». Επιβιώνει δημιουργώντας διαρκώς ανάγκες, βασίζεται στην υπερπαραγωγή και την υπερκατανάλωση, καταστρέφοντας σύμφωνα με τον Μαρξ, χάριν του κέρδους, και τις δυο μόνιμες πηγές πλούτου, τη γη και τους ανθρώπους.

Αλλοτρίωση

Άνθρωποι που παράγουν με τον τρόπο των αγροτών του παραδείγματος μας, υιοθετούν -εν αγνοία τους άραγε;- και το ανάλογο νόημα ζωής που προβάλλει η διαρκής Καπιταλιστική Ανάπτυξη. Παρήγαγε με όποιον τρόπο μπορείς για να αυξήσεις την παραγωγή σου, μη νοιάζεσαι για το φυσικό περιβάλλον, μη δείχνεις καμία αλληλεγγύη για τις γενιές που θα' ρθουν. Αδιαφόρησε για τις επιπτώσεις στη υγεία των ανθρώπων που θα χρησιμοποιήσουν τα προϊόντα που παράγεις. Η ηθική του Καπιταλισμού στα μεγαλείο της! Όσο για την πείνα στον τρίτο κόσμο μην ανησυχείτε. Οι εταιρείες των μεταλλαγμένων ετοίμασαν ένα ένζυμο που θα επιτρέπει τους φτωχούς να χωνεύουν το χορτάρι και τα φύλλα των δέντρων.[7]

Την ίδια στιγμή, με δυο ευρώ, ημερησίως που είναι το κατά κεφαλήν εισόδημα της συντριπτικής πλειοψηφίας των χώρων του τρίτου κόσμου, επιδοτούνται

ημερησίως τα βοοειδή στην Ευρώπη.[8] Το 4% του παγκόσμιου πληθυσμού (ΗΠΑ) καταναλώνει το 25% της παγκόσμιας παραγόμενης ενέργειας.[9] Αν όλες οι χώρες αποκτήσουν το ίδιο επίπεδο ανάπτυξης, παραγωγής και κατανάλωσης με τις ΗΠΑ, χρειαζόμαστε 3 με 4 γαίες ακόμα. Ο δικός μας αγρότης έχασε τους αγάδες του και την αυτάρκεια του, ο κάτοικος του βιομηχανικά ανεπτυγμένου βορρά κάθισε να αγναντέψει τα αστέρια και αντίκρισε έντρομος την τρύπα του όζοντος.

«Τι να κάνουμε;»...

Στην καρδιά της οπτικής του γράφοντος βρίσκεται ο προβληματισμός του φυσικού-οικονομολόγου Nicholas Georgescu Roegen που υποστηρίζει ότι είναι αδύνατη μια απεριόριστη ανάπτυξη μέσα σε έναν πεπερασμένο κόσμο. Θεωρώ επίσης ότι «η οικολογία είναι ανατρεπτική, επειδή θέτει υπό ερώτηση το καπιταλιστικό φαντασιακό που εξουσιάζει τον πλανήτη. Απορρίπτει το κεντρικό κίνητρο, σύμφωνα με το οποίο η μοίρα μας είναι να αυξάνουμε ασταμάτητα την παραγωγή και την κατανάλωση. Δείχνει (η οικολογία) τον καταστροφικό αντίκτυπο της καπιταλιστικής λογικής πάνω στο φυσικό περιβάλλον και στη ζωή των ανθρώπινων όντων».[10]

Ίσως χρειαστεί αρκετός χρόνος και προσπάθεια ακόμα για να αποδομηθεί το κεντρικό φαντασιακό της διαρκούς μεγέθυνσης στον αγροτικό κόσμο και μια σειρά από αυταπάτες που καλλιεργήθηκαν στους αγρότες κυρίως μέσω των επιδοτήσεων των Βρυξελλών. Κυρίως χρειάζεται να γίνει εμφανής ένας άλλος τρόπος παραγωγής στους ίδιους τους αγρότες. Η άρνηση των κατοίκων των Μεγάλων Καλυβίων να επιτρέψουν την τερατώδη μεγέθυνση της πρώην ΕΛ.ΒΙ.Κ.,[11] η άρνηση της Ο.Α.Σ.Ε. (ομοσπονδία αγροτικών συλλόγων Ελλάδας) στην καλλιέργεια των μεταλλαγμένων και ο αγώνας ενάντια στην εκτροπή του Αχελώου είναι κοινά στοιχεία αντίστασης και αποδόμησης της διαρκούς Καπιταλιστικής ανάπτυξης. Τα μικρά και μεσαία αγροκτήματα (κυρίως οικογενειακής δομής) που δημιουργούνται σιγά-σιγά παντού στον τόπο μας, δείχνουν να ξαναπιάνουν το νήμα από το σημείο που κόπηκε.

Το άρθρο δημοσιεύθηκε στο ένθετο «Δαίμων της Οικολογίας» της Εφημερίδας «Η ΑΥΓΗ», 5 Σεπτεμβρίου 2010, σ. 6-7.

[1] Για λόγους marketing, φυτοφάρμακα ονομάζουν οι εταιρείες τα εντομοκτόνα, ζιζανιοκτόνα και παρασιτοκτόνα που παράγουν.

[2] Για λόγους marketing, φυτοφάρμακα ονομάζουν οι εταιρείες τα εντομοκτόνα, ζιζανιοκτόνα και παρασιτοκτόνα που παράγουν.

[3] Σύμφωνα με αφηγήσεις των Α.Σ. και Θ.Π. και Ν.Ζ. κατοίκων των Κόκκινου Πύργου, Πυργετού και Ρογγίων αντίστοιχα.

[4] Σύμφωνα με αφηγήσεις των Α.Σ. και Θ.Π. και Ν.Ζ. κατοίκων των Κόκκινου Πύργου, Πυργετού και Ρογγίων αντίστοιχα.

[5] Χαρά Τζαναβάρα εφ. «Ελευθεροτυπία» 22-03-2010.

[6] Με εξαίρεση τον ΣΥΝ-ΣΥΡΙΖΑ και τους Οικολόγους Πράσινους.

[7] Σερζ Λατούς «Το στοίχημα της Αποανάπτυξης» εκδόσεις ΒΑΝΙΑΣ.

[8] Σερζ Λατούς «Το στοίχημα της Αποανάπτυξης» εκδόσεις ΒΑΝΙΑΣ.

[9] Σερζ Λατούς «Το στοίχημα της Αποανάπτυξης» εκδόσεις ΒΑΝΙΑΣ.

[10] Κορνήλιος Καστοριάδης « Η Φαντασιακή θέσμιση της Κοινωνίας» εκδόσεις ΡΑΠΠΑ.

[11] Η εταιρία που αγόρασε την ΕΛ.ΒΙ.Κ. προσπάθησε να αυξήσει τον αριθμό των χοιρομητέρων, εισπράττοντας την κατακραυγή και τη πετυχημένη αντίσταση των κατοίκων των Μ. Καλυβίων και της Τρικαλινής κοινωνίας.